

ANALÜÜSI LÜHIKOKKUVÕTE

ELUOLU JA PEREHÜVITISTE KOOSMÕJU SÜNDIMUSE SUUNDUMUSTELE

Autor: Alis Tammur, Sotsiaalministeeriumi rahvastiku- ja perepoliitika juhtivanalüütik

Varem suhteliselt stabiilsena püsinud sündimus Eestis on juba kolm aastat järjest järsult vähenenud. Kuigi demograafilistest muutustest tulenev sündide arvu vähenemine oli oodatav, ületab praegu toimuv seda olulisel määral.

Mis on mõjutanud perede otsust lapsi saada?

- Alates 2020. aastast oleme liikunud kriisist kriisi: pandeemia (2020–2021), millele järgnesid energiakriis ja kiire inflatsioon (2022–2023). Pika aega on stabiilsust lõhkunud Venemaa sõjalise ohu suurenemine ja globaalne ökoloogilise olukorra halvenemine.
- Majanduslangus toob kaasa kõrge töötuse taseme ja elukalliduse tõusu, mis mõjutab otseselt perede majanduslikku hakkamasaamist. Ebastabiilsus laiemalt toob kaasa ohu inimeste julgeolekule ja tervisele, mis tähendab hirmu ja ärevuse fooni suurenemist ning vaimse tervise probleeme.
- Stabiilsuse perioodil sündimus enamasti suureneb ja on aidanud kompenseerida madalseise. Kuigi sündimusstatistikat vaadates on olnud kõikumisi nii üles kui alla, on keskmine laste arv naise kohta sünnitusea lõpuks püsinud siiani 1,8–1,9 lapse juures. Praeguseks on aga sünnitusea edasilükkamise kompenseerimise võimalus ammendunud, kuna 40–44-aastaste naiste poolt sünnitatud laste arv ei ole samaväärselt kasvanud. Samas on viimase kümne aastaga kasvanud 4% võrra lastetus 35–39-aastaste hulgas.

Perehüvitiste mõju sündimusele

Eestis on kaks perehüvitist, millel on olnud oluline mõju sündimusele – vanemahüvitis ja lasterikka pere toetus. Toetuste mõju sündimusele on võimatu täpselt mõõta, kuna majanduslik pool on otsuse tegemisel vaid üks komponentidest. Siiski on mõju nähtav trendide muutuse järgi.

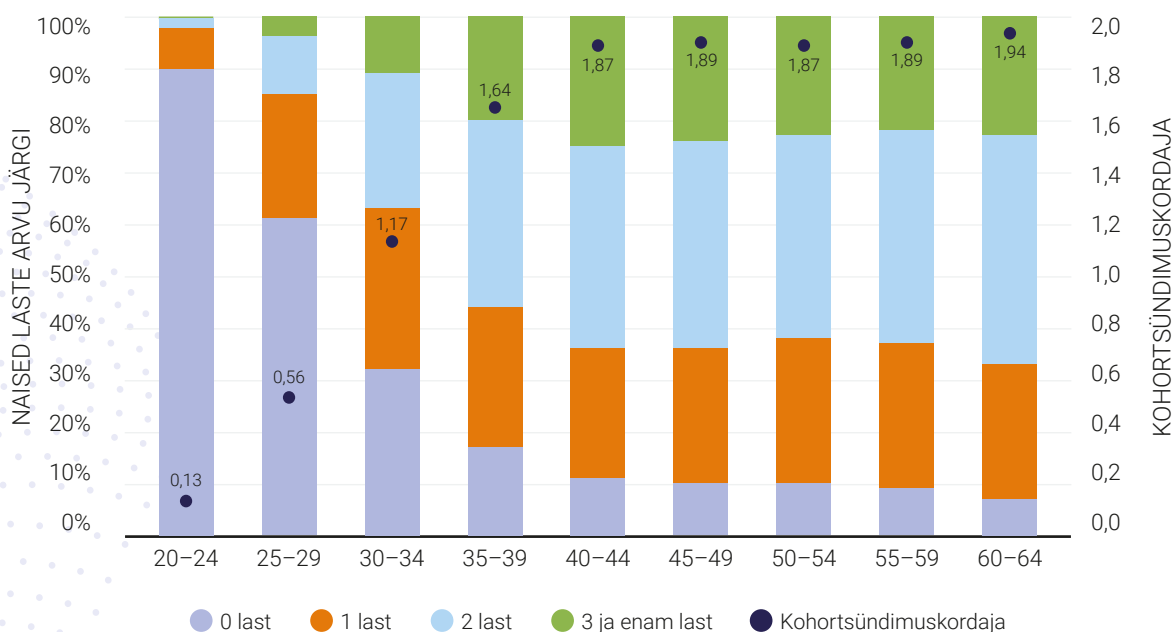
- Enne lapse saamist püütakse reeglina oma haridustee lõpetada, eluasse seada, tööle asuda ja välja teenida optimaalne vanemahüvitis. Seega on vanemahüvitis teatud määral võimendanud sündide edasilükkamist, kuid selle mõju vähendab järjestikuste sündide kaitse, mis võimaldab saada eelmise lapse sünni eel välja teenitud vanemahüvitist, kui laste vanusevahe jääb alla kolme aasta.
- Lasterikka pere toetuse kehtestamise järel suurenes kolmandate ja järgmiste laste sündide osatähtsus kõigist sündidest ning see püsib siiani varasemast kõrgemal tasemel. 40ndates eluaastates olevate naiste hulgas on rohkem kolme- ja enamalapselisi peresid kui vanemate põlvkondade puhul, seda eriti kõrgharidusega naistel.

Sellest võib järeldada, et olulisemad laste saamist toetavad meetmed on meil olemas. Toetused, mis ei ole mõeldud üksnes vaesuse vähendamiseks, suurendavad perede majanduslikku kindlustunnet, loovad stabiilsust ja on toetanud laste saamist.

Mis on edasiseks oluline?

- Suurema stabiilsuse loomise kõrval tuleks riigil panustada lastega perede heaolusse, luues keskkonna, mis lihtsustab lastega perede elu ja näitab, et lapsed on riigile olulised.
- Teised analüüsid on välja toonud väiksemaid rühmi, kelle majanduslik kindlustunne on enam haavatav, näiteks üksikvanemad ja nelja või enam lapsega pered. Siin saab riik kindlust juurde luua, sest kindlustunne tuleviku suhtes on oluline.
- Sündide langustrendi kõrval kasvab iga aastaga viljatusravi tsüklite ja kliiniliste raseduste osatähtsus. Täiendavat uurimist vajab see, kas on võimalik veel midagi ära teha, et neid probleeme ennetada või abi täiustada.

Joonis: Naised vanuse, laste arvu ja keskmise laste arvu järgi, 01.01.2024